REPUBLIKA SLOVENIJA
STATISTIČNI URAD

METODOLOŠKO POJASNILO

Sanja Celcer

ČETRTLETNI NEFINANČNI SEKTORSKI RAČUNI DOMAČIH SEKTORJEV IN TUJINE

To metodološko pojasnilo se nanaša na objavljanje podatkov:

- Nefinančni sektorski računi, Slovenija, četrtletno (Prva objava)

September 2023

Kazalo

1 NAMEN 3
2 PRAVNI OKVIR 3
3 ENOTA, KI JO OPISUJEJO OBJAVLJENI PODATKI 3
4 IZBOR ENOT OPAZOVANJA 4
5 ZBIRANJE IN VIRI PODATKOV 4
6 DEFINICIJE 5
7 POJASNILA 9
8 OBJAVLJANJE PODATKOV 10
9 REVIDIRANJE PODATKOV 10
10 DRUGA METODOLOŠKA GRADIVA 11

1 NAMEN

Namen objave je prikazati četrtletno dinamiko nefinančnih transakcij in temeljnih agregatov nacionalnih računov po institucionalnih sektorjih. Ključne statistike so določene glede na njihovo pomembnost v posameznem sektorju. Mednje sodijo agregati nacionalnih računov/izravnalne postavke posameznih računov – neto posojanje/neto izposojanje celotnega gospodarstva in posameznih sektorjev, saldo tekočih transakcij s tujino, bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev in drugi, ter izvedeni kazalniki, ki posamezne transakcije prikazujejo relativno glede na njihov delež v posameznem agregatu: stopnja varčevanja gospodinjstev, stopnja investiranja nefinančnih družb in drugi.

2 PRAVNI OKVIR

- Letni program statističnih raziskovanj (LPSR)
- Zakon o državni statistiki (Uradni list RS, št. 45/95 in 9/01)
- Evropski sistem nacionalnih in regionalnih računov – ESR 2010 (Uredba (EU) št. 549/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. maja 2013 o Evropskem sistemu nacionalnih in regionalnih računov v Evropski uniji) (CELEX: 32013R0549)
- Uredba (ES) št. 1161/2005 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 6. julija 2005 o sestavljanju četrtletnih nefinančnih računov po institucionalnih sektorjih (CELEX: 32005R1161)

3 ENOTA, KI JO OPISUJEJO OBJAVLJENI PODATKI

Enota, ki jo opisujejo objavljeni podatki, je institucionalni sektor domačega gospodarstva ali, če gre za celotno (domače) gospodarstvo, skupina sektorjev in sektor tujina. Celotno gospodarstvo vključuje vse institucionalne enote, ki so rezidenti na ekonomskem ozemlju Republike Slovenije. Institucionalne enote so združene v institucionalne sektorje glede na skupne značilnosti (nefinančna podjetja v sektor nefinančnih družb, gospodinjstva v sektor gospodinjstev itd.). Posamezni institucionalni sektor je torej sestavljen iz institucionalnih enot, ki jih opazujemo, transakcije med temi enotami (npr.: plača, ki jo podjetje izplača gospodinjstvu za opravljeno delo; davek na dohodek, ki ga gospodinjstvo plača državi; socialni transfer, ki ga država nameni gospodinjstvom) in iz teh transakcij izračunani temeljni agregati nacionalnih računov pa so podatki, ki se objavijo.

Enote, ki jih opisujejo objavljeni podatki:

- S.1 Celotno gospodarstvo
- S.11 Nefinančne družbe
- S.12 Finančne družbe
- S.13 Država
- S.14 Gospodinjstva

- S.15 Nepridobitne institucije, ki opravljajo storitve za gospodinjstva (NPISG)
- S.2 Tujina

Sektor tujina ni pravi sektor, sestavljajo pa ga nerezidenčne enote, ki so udeležene v transakcijah z rezidenčnimi enotami.

4 IZBOR ENOT OPAZOVANJA

Enote opazovanja so vse rezidenčne institucionalne enote, ki imajo središče glavnega ekonomskega interesa na ekonomskem ozemlju države, ne glede na nacionalnost, pravno obliko ali navzočnost na ekonomskem ozemlju v trenutku opravljanja transakcije. Središče glavnega ekonomskega interesa pomeni, da na ekonomskem ozemlju države obstaja lokacija, na kateri enota opravlja ekonomske dejavnosti ali izvaja transakcije v pomembnem obsegu (za nedoločen čas ali določen čas, vendar pa vsaj eno leto). Če podjetje nima fizične razsežnosti, je njegova rezidenčnost določena glede na ekonomsko ozemlje, po katerega zakonih je bilo registrirano ali ustanovljeno.

Zajete so vse rezidenčne institucionalne enote na ekonomskem ozemlju Republike Slovenije v skladu s Standardno klasifikacijo institucionalnih sektorjev (SKIS). Zajetje je popolno.

5 ZBIRANJE IN VIRI PODATKOV

Podatki se zbirajo četrtletno.

Sektorski računi sistematično opisujejo posamezne stopnje ekonomskega procesa (to so proizvodnja, ustvarjanje dohodka, razdelitev in prerazdelitev dohodka, poraba dohodka ter finančna in nefinančna akumulacija) v vseh institucionalnih sektorjih. Skladno s to definicijo temeljijo sektorski računi na širokem naboru podatkovnih virov.

Četrtletni sektorski računi niso statistično raziskovanje, ki bi temeljilo na podatkih statističnega vprašalnika, ki se razpošlje poročevalskim enotam. Sektorski računi uporabljajo podatke drugih statističnih raziskovanj in administrativnih virov, in to bodisi neposredno (npr. v četrtletnem raziskovanju o poslovanju poslovnih subjektov) bodisi posredno, to je v fazi, ko so podatki že uporabljeni v sistemu nacionalnih računov in so nato vključeni tudi v izračun podatkov po institucionalnih sektorjih. V sistemu sektorskih računov se ti podatki združijo s podatki iz drugih virov: npr. iz plačilne bilance, državnega in lokalnih proračunov, skladov socialne varnosti (ZZZS, ZPIZ), poslovnih izkazov bank in zavarovalnic itd.

Četrtletni podatki niso vedno na voljo za vse transakcije, ki jih merimo. V takih primerih uporabimo četrtletne kazalnike, ki odražajo gibanje posamezne spremenljivke dovolj dobro, da z njimi ocenimo njeno gibanje (absolutno raven ocenimo na podlagi letnih podatkov).

Podatke zberemo, izračunamo vrednosti transakcij, te vrednosti uskladimo med sektorji, preverimo skladnost z drugimi deli nacionalnih računov (npr. četrtletnim BDP, računi države, letnimi sektorskimi računi) in izračunamo izravnalne postavke vseh računov skladno z zaporedjem računov, določenem v ESR 2010. Spremljamo tudi skladnost podatkov s podatki plačilne bilance in finančnih sektorskih računov.

6 DEFINICIJE

Objavljamo več kot 70 različnih transakcij in izravnalnih postavk posameznih računov za sektorje domačega gospodarstva in tujino. Izravnalne postavke se izračunajo za vsak posamezni sektor (in celotno gospodarstvo) s seštevanjem transakcij. V tem metodološkem pojasnilu navajamo le kratke definicije institucionalnih sektorjev in izravnalnih postavk, ki so temeljni agregati nacionalnih računov. Nekatere (npr. BDP) izračunamo za celotno gospodarstvo in jih v okviru sektorskih računov porazdelimo po sektorjih s četrtletnimi indikatorji, večino pa izračunamo za celotno gospodarstvo in za posamezne sektorje. Podatke za sektorja gospodinjstva in NPISG objavljamo združeno.

Izravnalne postavke so prikazane v bruto zneskih, tj. pred odbitkom potrošnje stalnega kapitala.

Institucionalni sektorji

Makroekonomska analiza ne upošteva dejanj vsake institucionalne enote posebej, temveč skupne dejavnosti podobnih institucij. Enote je zato treba združiti v skupine, imenovane institucionalni sektorji (nekateri se delijo tudi na podsektorje).

S.11 Nefinančne družbe

Sektor nefinančne družbe (S.11) sestavljajo institucionalne enote, ki so neodvisne pravne osebe in tržni proizvajalci, njihova glavna dejavnost pa je proizvodnja blaga in nefinančnih storitev.

S.12 Finančne družbe

Sektor finančne družbe (S.12) sestavljajo institucionalne enote, ki so neodvisne pravne osebe in tržni proizvajalci in katerih glavna dejavnost je proizvodnja finančnih storitev. Tovrstne institucionalne enote so vse družbe, ki se v glavnem ukvarjajo s finančnim posredovanjem in pomožnimi finančnimi dejavnostmi.

S.13 Država

Sektor država (S.13) sestavljajo institucionalne enote, ki so netržni proizvajalci, katerih proizvodnja je namenjena individualni in kolektivni potrošnji in ki se financirajo z obveznimi plačili enot, ki pripadajo drugim sektorjem, in institucionalne enote, ki se v glavnem ukvarjajo s prerazdeljevanjem nacionalnega dohodka in premoženja.

S.14 Gospodinjstva

Sektor gospodinjstva (S.14) sestavljajo posamezniki ali skupine posameznikov kot potrošniki in kot podjetniki, ki proizvajajo tržno blago ter nefinančne in finančne storitve (tržni proizvajalci). Gospodinjstva kot potrošniki so opredeljena kot majhne skupine oseb, ki so skupaj nastanjene, združujejo svoje dohodke in premoženje ter skupaj trošijo nekatere vrste blaga in storitev, v glavnem stanovanjske storitve in hrano. Gospodinjstva kot podjetniki so samostojni podjetniki in partnerska podjetja brez pravnega statusa, ki so tržni proizvajalci.

V sektor gospodinjstva so vključeni tudi posamezniki ali skupine posameznikov, ki so proizvajalci blaga in nefinančnih storitev samo za lastno končno porabo (stanovanjskih storitev za lastno porabo in gospodinjskih storitev, ki jih proizvedejo plačani zaposleni).

S.15 Nepridobitne institucije, ki opravljajo storitve za gospodinjstva

Sektor nepridobitne institucije, ki opravljajo storitve za gospodinjstva (NPISG) (S.15), sestavljajo nepridobitne institucije, ki so ločene pravne osebe in opravljajo storitve za gospodinjstva ter so zasebni netržni proizvajalci. Njihovi glavni viri so prostovoljni prispevki gospodinjstev kot potrošnikov v denarju ali naravi, plačila države in dohodki od lastnine. Primeri NPISG so sindikati, strokovna in znanstvena združenja, politične stranke, verske skupnosti, kulturna društva, športni klubi, dobrodelne ustanove ipd.

S.2 Tujina

Sektor tujina (S.2) sestavljajo tiste nerezidenčne enote, ki izvajajo transakcije z rezidenčnimi institucionalnimi enotami ali imajo druge gospodarske povezave z rezidenčnimi enotami. Račun tujine zagotavlja celoten pregled nad gospodarskimi povezavami med domačim gospodarstvom in tujino. V sektor tujina so vključene tudi institucije EU in mednarodne organizacije.

Izravnalne postavke nefinančnih sektorskih računov

Izravnalne postavke so zbirni kazalniki rezultata dejavnosti celotnega gospodarstva in institucionalnih sektorjev in zagotavljajo najpomembnejše informacije za makroekonomske analize ter primerjave v času in prostoru.

Bruto domači proizvod

Bruto domači proizvod (BDP) je rezultat proizvodne dejavnosti rezidenčnih proizvodnih enot. Izračuna se po treh metodah (po proizvodni, izdatkovni in dohodkovni metodi), na osnovi katerih je tudi opredeljen. BDP je po definiciji proizvodne metode enak vsoti dodane vrednosti institucionalnih sektorjev, povečani za davke in zmanjšani za subvencije na proizvode. Po izdatkovnem pristopu je BDP enak domači porabi blaga in storitev (končni potrošnji in bruto investicijam vseh sektorjev), povečani za izvoz in zmanjšani za uvoz blaga in storitev. Po dohodkovnem pristopu pa je BDP vsota porab v računu ustvarjanja dohodka, ki prikazuje razdelitev dohodka med proizvodne faktorje (preko sredstev za zaposlene in bruto poslovnega presežka z raznovrstnim dohodkom) in državo (preko davkov na proizvodnjo in uvoz, in subvencij (-)). BDP je tudi izravnalna postavka proizvodnega računa celotnega gospodarstva.

Bruto poslovni presežek

Bruto poslovni presežek je dohodek, ki se ustvari z določeno aktivnostjo (v proizvodnem procesu), preden se v njem upoštevajo (se mu prištejejo ali od njega odštejejo) obresti, najemnine ali stroški, ki jih enota plača ali prejme. To je tisti del dohodka, ki predstavlja nadomestilo za kapital, uporabljen v proizvodnem procesu. Je osnova za izračun stopnje dobička, ki je v nacionalnih računih ključni kazalnik uspešnosti nefinančnih družb.

Bruto raznovrstni dohodek

Bruto raznovrstni dohodek celotnega gospodarstva je enak bruto raznovrstnemu dohodku gospodinjstev. V sektor gospodinjstev so vključena tudi nekorporativna podjetja, tj. podjetja, ki ustvarjajo dohodek iz samozaposlitve, ki ima lastnosti tako dohodka od dela kot dohodka od kapitala. Razmejiti ta dva dohodka je velikokrat nemogoče, zato je bila oblikovana ta posebna postavka, značilna le za sektor gospodinjstva, ki vsebuje obe vrsti dohodka. Izravnalna postavka v računu ustvarjanja dohodka je tako bruto poslovni presežek plus raznovrstni dohodek.

Bruto saldo primarnih dohodkov/BND

Bruto nacionalni dohodek (BND) so vsi primarni dohodki rezidenčnih institucionalnih enot (sredstva za zaposlene, davki na proizvodnjo in uvoz minus subvencije, dohodek od lastnine (prihodki minus odhodki), poslovni presežek in raznovrstni dohodek). Primarni dohodek je dohodek, ki ga rezidenčne enote prejmejo na osnovi svoje neposredne udeležbe v proizvodnem procesu, in dohodek, ki ga prejme lastnik finančnega sredstva (dividende) ali naravnega vira (rente). BND je enak BDP, zmanjšanemu za primarne dohodke, ki jih rezidenčne enote plačajo nerezidenčnim, in povečanemu za primarne dohodke, ki jih rezidenčne enote prejmejo od nerezidenčnih.

Bruto razpoložljivi dohodek

Bruto razpoložljivi dohodek je dohodek, ki je na voljo celotnemu gospodarstvu ali posameznemu sektorju za potrošnjo in varčevanje. Bruto razpoložljivi dohodek celotnega gospodarstva je vsota razpoložljivih dohodkov sektorjev in je enak bruto nacionalnemu dohodku, zmanjšanemu za tekoče transferje rezidenčnih enot nerezidenčnim enotam in povečanemu za tekoče transferje rezidenčnim enotam iz tujine. Tekoči transferji so tekoči davki na dohodek, premoženje ipd., socialni prispevki in prejemki ter drugi tekoči transferji. Bruto razpoložljivi dohodek je posebej pomemben za sektor gospodinjstva, saj je od višine tega dohodka v veliki meri odvisna raven potrošnje gospodinjstev, ki je eno ključnih meril za materialno blaginjo gospodinjstev.

Bruto prilagojeni razpoložljivi dohodek

Bruto prilagojeni razpoložljivi dohodek celotnega gospodarstva je enak bruto razpoložljivemu dohodku celotnega gospodarstva. Njuni vrednosti se razlikujeta v tistih sektorjih, ki so vključeni v prerazdelitev dela izdatkov za končno potrošnjo. Prerazdelijo se izdatki države in NPISG za individualno blago in storitve, ki so del razpoložljivega dohodka države in NPISG (ne pa tudi prilagojenega razpoložljivega dohodka države in NPISG). Koncept

prilagojenega razpoložljiva dohodka upošteva, da to blago in storitve porabijo gospodinjstva. Tako se v izračunu prilagojenega razpoložljivega dohodka razpoložljivi dohodek gospodinjstev poveča, razpoložljiva dohodka države in NPISG pa zmanjšata za ustrezni znesek. Te transakcije so v računih prikazane kot socialni transferji v naravi.

Bruto varčevanje

Bruto varčevanje je tisti del razpoložljivega dohodka (ali prilagojenega razpoložljivega dohodka), ki se ne porabi za končno potrošnjo (ali dejansko končno potrošnjo). Dejanska končna potrošnja je vrednost blaga in storitev, ki jih gospodinjstva dejansko potrošijo, četudi njihovo pridobitev financirajo država ali NPISG (glej tudi definicijo bruto prilagojenega razpoložljivega dohodka).

Varčevanje je povezava med tekočimi računi in računi akumulacije. Njegova vrednost je pozitivna, če je vrednost razpoložljivega dohodka višja od vrednosti končne potrošnje (presežek se lahko porabi za pridobitev sredstev ali odplačilo obveznosti), ali negativna, če je vrednost razpoložljivega dohodka manjša od vrednosti končne potrošnje (sredstva se lahko likvidirajo ali pa se povečajo obveznosti).

Neto posojanje (+)/neto izposojanje (–)

Neto posojanje (+)/neto izposojanje (–) je kazalnik, ki je v primeru pozitivnega predznaka enak neto virom, ki jih celotno gospodarstvo daje na voljo tujini, pri negativnem predznaku pa neto virom, ki jih prejme iz tujine. Pozitivna vrednost tega kazalnika za posamezni sektor pomeni, da ta sektor (neposredno ali posredno) financira druge sektorje, negativna vrednost pa, da si od njih izposoja. Običajno so gospodinjstva neto posojilodajalec, nefinančne družbe pa neto posojilojemalec. Drugo ime za ta kazalnik je primanjkljaj/presežek.

Neto posojanje (+)/neto izposojanje (–) celotnega gospodarstva je enako neto posojanju (+)/neto izposojanju (–) sektorja tujine, vendar z nasprotnim predznakom.

Neto posojanje (+)/neto izposojanje (–) je izravnalna postavka kapitalskega računa in je pomembna povezava med nefinančnimi računi in finančnimi računi. Izravnalna postavka finančnega računa je konceptualno enaka izravnalni postavki računa kapitala. Razlika med njima je večinoma posledica različnih podatkovnih virov, uporabljenih v izračunu nefinančnih in finančnih računov.

Saldo blaga in storitev

Saldo blaga in storitev je enak razliki med uvozom blaga in storitev ter izvozom blaga in storitev. Pozitivna vrednost pomeni, da je celotno gospodarstvo ustvarilo presežek v menjavi blaga in storitev s tujino. Saldo blaga in storitev je izravnalna postavka zunanjega računa blaga in storitev, ki je del računa tujine; tu je njegova vrednost (kot tudi vrednost drugih kazalnikov) prikazana z vidika tujine, torej z nasprotnim predznakom.

Saldo tekočih transakcij s tujino

Saldo tekočih transakcij s tujino je enak presežku (če je pozitiven) ali primanjkljaju (če je negativen) celotnega gospodarstva s tujino v tekočih

transakcijah (menjavi blaga in storitev, primarnih dohodkih, tekočih transferjih). Saldo tekočih transakcij s tujino je izravnalna postavka zunanjega računa primarnih dohodkov in tekočih transferjev in je tako kot druge postavke v računu tujine prikazan z vidika tujine.

7 POJASNILA

7.1 KLASIFIKACIJE

Institucionalne enote so dodeljene sektorjem v skladu s Standardno klasifikacijo institucionalnih sektorjev (SKIS). Več o klasifikaciji si lahko preberete na naslovu: https://www.stat.si/StatWeb/Methods/Classifications.

7.2 OBDELAVA PODATKOV

UREJANJE PODATKOV

Postopkov urejanja podatkov nismo uporabili.

UTEŽEVANJE

Postopkov uteževanja podatkov nismo uporabili.

DESEZONIRANJE

V okviru četrtletnih sektorskih računov se od prvega četrtletja 1995 dalje desezonirajo nekatere izravnalne postavke računov in nekateri vmesni agregati (za celotno gospodarstvo).

Časovne vrste desezoniramo z metodo TRAMO/SEATS. Časovni vrsti postavimo model, ki ga približno enkrat letno podrobno pregledamo in popravimo. Z modelom časovno vrsto razčlenimo na:

- komponento trend-cikel (sestavljajo jo trend in ciklična nihanja s periodo, daljšo od enega leta),
- sezonsko komponento (sestavljajo jo vplivi sezone in vplivi koledarja; vplive koledarja sestavljajo vpliv števila delovnih dni, vpliv prestopnega leta, vpliv praznikov in vpliv velike noči),
- iregularno komponento (sestavljajo jo slučajna nihanja in nekateri osamelci).

Desezonirani podatki so originalni podatki, iz katerih so izločeni vplivi sezone in koledarja. Več o desezoniranju podatkov lahko preberete v splošnem metodološkem pojasnilu Desezoniranje časovnih vrst.

Časovne vrste desezoniramo v dveh delih, z enim modelom za obdobje od začetka časovne vrste do konca leta 2010, z drugim pa za obdobje od začetka leta 2010 do konca časovne vrste. Rezultate desezoniranja posodabljamo le za drugi model, za leto 2010 pa upoštevamo povprečje obeh modelov.

7.3 INDEKSI

Indeksov ne objavljamo.

7.4 NATANČNOST

Natančnosti ne izračunavamo.

7.5 DRUGA POJASNILA

8 OBJAVLJANJE PODATKOV

- Podatkovna baza SiStat: BDP in nacionalni računi - Nefinančni sektorski računi. Podatke objavljamo v obliki absolutnih vrednosti in v tekočih cenah skladno s Standardno klasifikacijo institucionalnih sektorjev. Desezonirane vrednosti objavljamo za nekatere pomembnejše časovne vrste podatkov za celotno gospodarstvo.
- Prva objava (BDP in nacionalni računi, Nefinančni sektorski računi): »Nefinančni sektorski računi, Slovenija«.
- Nacionalni računi o gospodarski krizi v Sloveniji.
- Eurostat, Statistični urad Evropske unije.
- Evropska centralna banka (ECB).
- Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD).

9 REVIDIRANJE PODATKOV

9.1 OBJAVLJANJE ZAČASNIH IN KONČNIH PODATKOV

Politika revizij nacionalnih računov je določena z ESR 2010, zato podatkom ne določamo statusa začasnih in končnih podatkov. Redne revizije podatkov so vsako četrtletje in zajemajo vsa četrtletja tekočega leta. Enkrat letno (v septembru) se revidirajo podatki iz predhodnih štirih let. Takrat jih uskladimo z novimi revidiranimi podatki iz letnih sektorskih računov in s podatki z drugih področij (letni in četrtletni BDP, računi države, plačilna bilanca itd.). Zaradi razlik med revizijsko politiko računov države in revizijsko politiko sektorskih računov, so možna občasna neskladja med podatki računov države in podatki sektorskih računov.

9.2 DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA ČASOVNO PRIMERLJIVOST

V časovni vrsti ni prelomov, zato so vse časovne točke primerljive. Metodološko pojasnilo o revidiranju podatkov je dostopno na spletni strani: https://www.stat.si/dokument/5296/RevidiranjeStatisticnihPodatkovMPsplosna.pdf.

Pri »enkratnih« revizijah podatkov, ki so posledica večjih sprememb v metodologiji, kot je bila na primer sprememba Evropskega sistema računov – ESR (zadnja taka revizija je bila v septembru 2014), se revidirajo celotne časovne vrste podatkov. Celotne časovne vrste podatkov pa praviloma revidiramo tudi ob revizijah, ki so posledica drugih metodoloških spremembah.

10 DRUGA METODOLOŠKA GRADIVA

Metodološka gradiva na spletni strani SURS so dostopna na https://www.stat.si/statweb/Methods/QuestionnairesMethodologicalExplanationsQualityReports.

- Vprašalnik:
    - Podatkov za to raziskovanje SURS ne zbira z vprašalnikom.
- Quarterly Non-financial Sector Accounts – European inventory of sources nad methods: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/499359/6294062/Quarterly-non-financial-sector-accounts-European-inventory-sources-and-methods-(ESA95).pdf/fd0aaf9b-fa6a-484d-8dbb-89156e88c50f.
- European System of Accounts ESA2010: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5925693/KS-02-13-269-EN.PDF/44cd9d01-bc64-40e5-bd40-d17df0c69334.
- System of National Accounts 2008, EC – IMF – OECD – UN – WB, New York, 2009: https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf.
- Balance of Payments and International Investment Position Manual: https://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/pdf/bpm6.pdf.